

سفر به تبریز

شهر تبریز مرکز استان آذربایجان شرقی است که از شمال به شهرستان اهر و از جنوب به شهرستان اسکو و از طرف شرق به شهرستان هریس و بستان آباد و از طرف غرب و شمالغرب به شهرستان شبستر محدود می‌شود.

ایسنا/آذربایجان شرقی شهر تبریز مرکز استان آذربایجان شرقی است که از شمال به شهرستان اهر و از جنوب به شهرستان اسکو و از طرف شرق به شهرستان هریس و بستان آباد و از طرف غرب و شمالغرب به شهرستان شبستر محدود می‌شود. شهرستان تبریز از دو ناحیه کوهستانی و دشت تشکیل شده است. ارتفاع آن از سطح دریا در دشت 1310 و در مناطق کوهستانی تا 2100 متر بالغ می‌شود، به طوری که این شهرستان به وسیله کوه‌های سرخ عون بن علی (عینالی) و پیش کوه‌های سهند احاطه شده است.

درباره سابقه و پیشینه شکل‌گیری تبریز نظرات مختلفی وجود دارد، همچنین در مورد بنا و وجه تسمیه این شهر اظهارات گوناگونی ابراز شده است؛ به طوریکه پاره‌ای از مورخین معتقدند که نام تبریز از واژه "توریز" گرفته شده است که به معنای جاری شدن می‌باشد و ظاهراً اشاره به چشمه‌های آب معدنی دارد که در دامنه کوه‌های شهر جاری است. مورخان ارمنی مانند وارطان، آسولیک و فاوست، اسم تبریز را از لغت دا-ئی - ورژ یا داورژ، به معنی انتقام نوشته‌اند. عده‌ای نیز خواسته‌اند معنایی برای واژه تبریز بیابند، افسانه‌های دروغین درباره پدید آمدن نام و بنیاد این شهر سروده‌اند و افسانه ساختگی زبیده خاتون همسر هارون الرشید خلیفه عباسی را پیش کشیده‌اند.

وقوع زلزله‌های پی در پی و بنیان شکن، شهر تبریز و آثار آن را به ویرانه‌ای مبدل ساخت، اما با این وجود اکثر جهانگردان و سیاحان از آن به نیکی و بزرگی و عظمت یاد کرده‌اند؛ از جمله یاقوت حموی به سال 610 هـ. ق و مارکوپولو جهانگرد اروپایی به سال 694 هـ. ق از تبریز دیدن کرده‌اند و آنرا بزرگترین شهر آذربایجان به شمار آورده‌اند.

کهن‌ترین مأخذی که برای نخستین بار در آن نامی از تبریز برده شده، در یک کتیبه از سارگن دوم - پادشاه آشور (722-705 پ. م) در سال 714 پیش از میلاد است. سارگن در این کتیبه از شهری به نام اوشکایا که گویا اسکوی کنونی است و نیز از دژ محکمی به نام تاروئی یاد می‌کند که به احتمال قوی، باید همان تبریز باشد، در واقع تبریز شهری است که در سده هشتم پیش از میلاد پا برجا و آباد و بزرگ با باروبی استوار بوده است.

همچنین براساس آخرین یافته‌های باستان‌شناسی از محوطه تاریخی مسجد کبود آثاری با قدمت 3000 تا 3500 سال به دست آمده که حکایت از قدمت طولانی این شهر کهن دارد.

علاوه بر ماهیت و اهمیت این منطقه از ایران در دوره پیش از اسلام، در دوره پس از اسلام نیز این شهر همواره مورد توجه بوده است، به طوری که پس از حملات خانمانسوز مغول و استقرار حکومت ایلخانان در این شهر، مراکز چون ربع رشیدی و شنب‌غازان شکل می‌گیرد و تبریز بعنوان پایتخت دولت ایلخانی به مرکز احیای فرهنگ و تمدن ایرانی و اسلامی مبدل می‌شود. از قرن دهم میلادی یا قرن سوم هجری به بعد، نام تبریز در ردیف شهرهای بزرگ آذربایجان آمده است که در آن جا هم زمان با پیشرفت صنعت و تجارت، علم و تمدن نیز شکوفا شده است، در سال 420 هجری امیر وهسودان فرمان روای تبریز شد و از سال 446 هجری، تبریز و آذربایجان تحت سلطه حکومت سلجوقیان قرار گرفت.

اهالی تبریز در سال 616 هجری موفق شدند با دادن هدایای قیمتی و پول فراوان، از هجوم مغولان به شهر و ویرانی آن جلوگیری کنند. پس از حمله مغول به ایران برای اولین بار شهر تبریز به دستور آقاخان (680 و 663 هجری قمری) پایتخت رسمی ایلخانان شد. در سال 685 هجری در دوران حاکمیت آقاخان در تبریز، زندگی مدنی و اقتصادی دوبار شکوفا شد، تبریز اولین شهر بزرگ منطقه است که مارکوپولو از آن دیدن می‌کند.

سلطان محمود غازان خان معروف ترین شاه مغول در 694 هجری تبریز را مقر حکومت قرار داد و آن را به منتهای درجه عظمت و بزرگی و آبادانی رسانید، در این زمان تبریز نه تنها در آذربایجان و ایران، بلکه در شرق نزدیک و میانه نیز مرکز بازرگانی و صنعت و جایگاه علم و تمدن شد. در این عصر، غازان خان در روستایی به نام شام در کنار آجی چای آبادانی‌های بزرگی انجام داد و مقبره با شکوه شام‌غازان یا شنب‌غازان را بنا کرد. تجارت و داد و ستد به علت برقراری امنیت و رفاه و ازدیاد جمعیت رونق یافت و بازارهای زیادی ساخته شد.

خواجه رشید الدین فضل الله همدانی در بخش شمالی تبریز در بیلانکوه، مرکز علمی ربع رشیدی را بنا نهاد و تاج‌الدین علیشاه جیلانی نیز مسجد علیشاه (ارک تبریز) را در مرکز شهر بنا نهاد؛ این درحالیست که تبریز در این زمان رسماً پایتخت ایلخانان مغول بود و تمام مملکت از جیحون تا مصر زیر اطاعت فرمان روایان تبریز قرار داشت. پس از ایلخانان مغول، تبریز در عصر ترکمانان آق‌قویونلو و قره‌قویونلو پایتخت ایران شد و در این زمان (870 هجری قمری) بود که به دستور جهان‌شاه بن قره یوسف بن ترکمان مسجد کبود (گوی مسجد) بنا شد.

یورش‌های امیر تیمور و فرزندان وی به تبریز، کوچ دادن اجباری صنعتگران و هنرمندان تبریزی به ترکستان و بالاخره زلزله‌های بی‌امان و پی در پی شکوه و عظمت تبریز را به طور موقت از بین برد و بیش‌تر آثار تاریخی کم‌نظیر آن از بین رفت.

در سال 906 هجری قمری شاه اسماعیل صفوی تبریز را پایتخت ایران کرد، در دوران صفوی شهر تبریز بارها میدان جنگ ایران و

عثمانی بود و در آغاز حکومت قاجار به خصوص زمان فتح علی شاه، تبریز پایتخت دوم یا ولیعهد نشین ایران و محل استقرار عباس میرزا نایب السلطنه شد. تمام ولیعهد‌های خاندان قاجار دوران ولیعهدی خود را در مقام حاکم آذربایجان، در این شهر سپری کردند. همچنین انقلاب مشروطه ایران و مبارزات ضد استبدادی مردم این سرزمین قابل توجه است. تبریز در دوره معاصر نیز در رویدادهای سرنوشت ساز تاریخی چون پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و دوران پر افتخار دفاع مقدس حضور چشم گیری در عرصه تاریخ ایران زمین ایفا کرده است، شهرستان تبریز هم اکنون نیز به عنوان یکی از مهم ترین مناطق ایران و با اهمیت ترین منطقه ی استان آذربایجان شرقی محسوب می شود.

قرار داشتن مرقد و مزار صدها دانشمند، ادیب و عارف و هنرمند در این شهر تاریخی و آثار علمی و ادبی و هنری ایشان مبین نقش تبریز در تاریخ علم، فرهنگ و هنر این سرزمین است.

تبریز مهد علم و مدنیت، پیشگام و طلایه دار بوده که از جمله می توان از تشکیل اولین انجمن ایالتی در سال 1285 شمسی، ایجاد سیستم های مدیریت شهری مثل شهرداری (بلدیه سابق) توسط قاسم خان والی، پایه گذاری اولین انجمن ادبی در سال 1279 شمسی و تأسیس اولین مدرسه نوین توسط حاج میرزا حسن رشیدیه به سال 1268 شمسی نام برد، از این رو این شهر به دلیل پیشگامی در عرصه های مختلف علمی، هنری، فرهنگی، صنعتی و... لقب شهر اولین ها را به خود اختصاص داده است و با دارا بودن صدها اثر ارزشمند تاریخی و جاذبه های کم نظیر گردشگری و مردمانی خونگرم و مهمان نواز هر ساله میزبان گردشگران داخلی و خارجی زیادی می باشد. از جمله بارزترین مواردی که میتوان در اینجا درباره تبریز اشاره کرد این است که فرش دستباف تبریز در سال 1394 (2015 میلادی) به ثبت رسمی در یونسکو رسید و تبریز به عنوان “پایتخت فرش دستباف جهان” معرفی گردید.

زبان و گویش مردم تبریز

براساس اسناد و منابع تاریخی مردم آذربایجان در تبار، هویت ملی و تاریخی، زبان، دین، عادات و رسوم با دیگر اقوام ایران یگانه و مشترکند. مورخان پیش و پس از اسلام و نیز تاریخ نویسان معاصر گویش آذری را زبان مردم آذربایجان دانسته اند.

مذهب

بیشتر مردم پیرو مذهب شیعه اثنی عشری هستند، در عین حال سالیان سال است که وجود اقلیت مذهبی نظیر ارامنه مسیحی را در بافت اجتماعی خود پذیرفته و زندگی مسالمت آمیزی با آنان دارند.

اقتصاد

شهرستان تبریز، بخصوص شهر تبریز از دیرباز یکی از مراکز مهم اقتصادی و تجارتي کشور بوده و و بر سر راه (جاده ابریشم)، خط ارتباطی آسیا و اروپا واقع شده است؛ از سوی دیگر نیز قرار گرفتن شهر تبریز در این مسیر باعث شده که این شهر دارا تجارت بسیار قوی و بازارهای پررونقی باشد که همیشه در طول تاریخ و در سفرنامه های سیاحان مختلف و معتبر دنیا از بازار تبریز و وفور کالا در آن سخن به میان آمده است.

معظم بودن بازار تبریز و تعدد و تنوع انواع تجارت و بازرگانی در استان منجر شده تا شهر تبریز یکی از مراکز مهم توزیع مواد اولیه و کالاهای تولید استان محسوب شود.

بجز واحدهای بزرگ صنعتی مانند تراکتورسازی، ماشین سازی، ایدم، پمپ ایران، موتوژن و سایر واحدهای مختلف تولیدی کوچک و بزرگ که هم مواد اولیه و هم تولید از طریق بازار رد و بدل می شوند.

پتانسیل های گردشگری تبریز

تمدن کهن این استان و قدمت بی نظیرش در تاریخ ایران زمین از یک سو و جغرافیای طبیعی و آب و هوای کوهستانی آن به شکل گیری طبیعی افسونگر و تنوع اماکن تاریخی آن منجر شده است.

وجود جنگل های متعدد، آبشارها، چشمه های آبگرم، قلعه ها، کاروانسراها، بازارها، مساجد، مقابر، کلیساها، پل ها، موزه ها و روستاهای شگرف و چشم نواز و تولیدات هنرمندانه صنایع دستی منطقه از توانمندی های بیشمار حوزه گردشگری این استان بوده و آن را به یکی از مقاصد مهم گردشگری تبدیل کرده است.

ثبت 1800 اثر تاریخی، طبیعی و ناملموس در فهرست آثار ملی و دو اثر در فهرست جهانی یونسکو، انتخاب تبریز به عنوان شهر جهانی فرش دستباف و پایتخت گردشگری کشورهای اسلامی در سال 2018 نشان از توانمندی های بی شمار حوزه گردشگری در این استان دارد، لذا شهر تبریز با قدمت 3500 ساله خود در اعصار تاریخی بناهای تاریخی زیادی را در بردارد که از این بناها 277 اثر ثبت ملی شده اند.